

Polónyi István

**PATYOMKIN FINANSZÍROZÁS –
HOGYAN TOVÁBB A FELSŐOKTATÁS
FINANSZÍROZÁSÁVAL?**

The financing like Patomkin –
How will the financing of higher education
be formed in Hungary?

No. 262

Polónyi István

Patyomkin finanszírozás –
Hogyan tovább a felsőoktatás finanszírozásával?

**The financing like Patomkin – How will the financing of
higher education be formed in Hungary?**

FELSŐOKTATÁSI KUTATÓINTÉZET
BUDAPEST, 2004.

KUTATÁS KÖZBEN 262
(219–228-ig Educatio Füzetek címen)

SOROZATSZERKESZTŐ: Czeizer Zoltán
Szerkesztőbizottsági tagok: Györgyi Zoltán, Híves Tamás

Lektorálta: Dr. Kővári György és Dr. Timár János

© Polónyi István, Felsőoktatási Kutatóintézet 2004.

Felsőoktatási Kutatóintézet
HU ISSN 1588-3094
ISBN 963 404 392 5

Felelős kiadó: Liskó Ilona, a Felsőoktatási Kutatóintézet igazgatója
Műszaki vezető: Orosz Józsefné
Műszaki szerkesztő: Híves Tamás
Terjedelem: 2,5 A/5 ív
Készült a Felsőoktatási Kutatóintézet sokszorosítójában

TARTALOM

Bevezetés	5
Patyomkin finanszírozás	5
A felsőoktatás finanszírozás	10
Rövid nemzetközi kitekintés	12
Továbblépési lehetőségek a hazai felsőoktatás finanszírozásban	13
1. VARIÁCIÓ – Bázis finanszírozás megkövetelt teljesítménymutatókkal	14
2. VARIÁCIÓ – A mai normatív finanszírozás némi továbbfejlesztéssel	17
2.1. A képzési normatívák	17
2.2. Minőségi támogatás meghatározása	20
2.3. Létesítmény-fenntartási támogatás	23
3. VARÁCIÓ – Kreditalapú képzéstámogatás, bevételarányos kutatástámogatás, és bázis alapú létesítményfinanszírozás	25
3.1. A képzés támogatása	25
3.2. A kutatás támogatása	26
3.3. A fenntartás finanszírozása	27
Az új felsőoktatási törvény-tervezet	28
A kétszintű képzésre történő átállás strukturális jellemzői a 2002/2003-as szakos létszám példáján	30
A kétciklusú képzés bevezetése során a képzési normatíva alakítása	35
Befejezésül	38
Irodalom	38
Summary	39

Bevezetés

Ebben a dolgozatban a hazai felsőoktatás finanszírozás módszerének a 2000-es évek elején felismerhető gondjait, s a továbblépés lehetőségeit igyekszünk elemezni.

Patyomkin finanszírozás

A normatív finanszírozás előzményei Magyarországon a 80-as évek végére, 90-es évek elejére nyúlnak vissza. Először talán a 80-as végének államháztartási reformja során merült fel a minisztériumban a felsőoktatás esetleges normatív finanszírozása. Előzményének tekinthető a 90-es évek legelején a közoktatás normatív finanszírozásának bevezetése, valamint az egyházi felsőoktatás támogatási konstrukciója, amely a mindenkori költségvetési törvényben jóváhagyott normatíva alapján történt 1998-ig.

A felsőoktatás normatív finanszírozása 1991-ben fogalmazódott koncepcióvá. Három tényező volt amely a készülő felsőoktatási törvény egyik fontos elemévé emelte:

- részint a minisztériumi felsőoktatás irányítás törekvése, hogy az igen alacsonynak ítélt hallgatólétszám növelésének ösztönzésére eszközzel rendelkezzen – (mivel az intézmények egy része egyáltalán nem volt lelkes, merthogy nem voltak érdekeltek a hallgatólétszám növelésében)
- ugyanakkor sok intézmény látta, hogy a felsőoktatás iránt igen erőteljes a hallgatói kereslet, s a növekvő hallgatólétszámmal növekvő támogatást remélt,
- ettől – már tudniillik a minisztériumi és az intézményi véleményektől – nyilvánvalóan nem függetlenül a készülő Világbanki hitel javasolt

intézkedései között fontos helyen szerepelt a felsőoktatás normatív finanszírozására való áttérés.

Végül is azt mondhatjuk, hogy a normatív finanszírozás bevezetésének motivációját a 90-es évek elején – a rendszerváltás után még erős, vagy legalábbis lelkes – oktatási államigazgatás mozgatta, de a felsőoktatás egy része – azon része, amely a hallgatólétszám növekedésben érdekelt volt – is támogatta, bízva abban hogy ez nagyobb költségvetési támogatást, nagyobb pozíciókat stb. biztosít számukra.

Az 1993 évi felsőoktatási törvény végül is egy több csatornás normatív finanszírozást határozott meg. Azonban a finanszírozást bevezető kormányrendelet igen sokáig késett. Ekkorra ugyanis kiderült, hogy a normatív finanszírozásnak igen jelentős ellenérdekelt erői is vannak, amelyek erőteljesen akadályozni tudják annak bevezetését:

- nem érdeke a normatív finanszírozás a pénzügyi kormányzatnak, hiszen az időközben – lényegében politikai nyomásra – elindult hallgatólétszám növekedés normatív módon való finanszírozása a költségvetésből, egyre növekvő támogatást igényelt volna, amire az államháztartás reformja (Bokros csomag) után semmi lehetőség nem volt,
- nem érdeke a normatív finanszírozás az agrár és egészségügyi képzést felügyelő tárcáknak, és egyetemeiknek – ugyanis ezen ágazatok intézményeinek kondíciói jelentősen jobbak voltak mint a művelődési tárca intézményeie – ráadásul mindkét szféra stagnáló szakember-kibocsátással kalkulált hosszabb távon,
- de nem volt érdeke a normatív finanszírozás a felsőoktatási szféra gazdasági apparátusának sem, ugyanis az addigi költségvetési alku – amelyben ők voltak a domináns szereplők, s amely alku zártsága, s a tervezés bonyolultsága – számukra jelentős hatalmat biztosított most nyitottabbá, áttekinthetőbbé vált, s hatalmuk meggyengült,
- és természetesen nem volt érdeke a normatív finanszírozás azoknak az intézményeknek sem, amelyek nem akartak, vagy nem tudtak hallgatólétszámot növelni.

Mindezek hatására a normatív finanszírozást bevezető végrehajtási rendelet jelentősen késett.

A normatív finanszírozás bevezetésére végül is 1996-ban került sor. Az 1996 őszen hozott kormányrendelet 6+2 egyetemi (6 szak és 2 kiegészítő – tanári és nemzetiségi) valamint 6+1 főiskolai (6 szak és 1 nemzetiségi

kiegészítő) képzési normatívát vezetett be. Ugyanakkor a létesítmény-fenntartást még nem illesztette a normatív rendszerbe.

A bevezetést – valamint a következő néhány év normatíva csökkentő törekvéseit – alapvetően befolyásolta az új Világbanki hitel elvárása. Ami persze ismét csak nem független a felsőoktatás képviselőitől, akik a normatív finanszírozás bevezetésétől ezúttal is azt várták, hogy nagyobb költségvetési támogatást, és gazdaságilag nagyobb önállóságot fog hozni.

Az 1998-ban alkotott kormányrendelet már képzési és létesítmény-fenntartási együttes normatívákat vezet be, szám szerint 7-et.

A jogszabály 1999-es módosítása már 5-re csökkentette a normatívák számát.

A 2000 nyarán elfogadott kormányrendelet 4-re csökkentette a normatívák számát, de egyben bevezette a teljes munkaidőben foglalkoztatott minősített oktatók és az államilag finanszírozott képzésben részt vevő doktoranduszok létszáma alapján nyújtott támogatási normatívát, valamint az agrár és egészségügyi képzésben a gyakorlati normatívákat. Ez utóbbiak nyilvánvalóan az agrár és egészségügyi képzés korábbról eredeztethető kondicionális előnyének megtartását célozta. (Könnyű belátni, hogy az egészségügyi és az agrár felsőoktatás esetében a hallgatólétszám alig növekedett, viszont a jelentősen magasabb oktató- és alkalmazotti létszám, és az itt is érvényesülő bérnövekedések hatására egyre magasabb támogatási összegre volt szükség, – ezért kellett az agrár és egészségügyi normatívákat sokkal nagyobb ütemben növelni).

2002-ben a kormányváltás után a béremelés nyomán a normatívák számát 5-re emelték, s a teljes munkaidőben foglalkoztatott minősített oktatók és az államilag finanszírozott képzésben részt vevő doktoranduszok létszáma alapján meghatározott támogatás normatíváját jelentősen – háromszorosára – megemeli, mint ahogy ugyancsak háromszorosára emelték a gyakorlati normatívákat. A 2003-as módosítás annyiban hoz csak újat, hogy a finanszírozott hallgatólétszámnál bevezetik a diktált lemorzsolódást.

A 2004-ben bevezetett rendelet:

- a normatívák számát 7-re emelte
- a minősített oktatók száma után folyósított normatívát különválasztotta a doktoranduszok száma alapján folyósított normatívától (s ez utóbbit differenciálta természettudományi és társadalomtudományi szakok szerint), s elnevezte tudományos támogatási normatívának,
- bevezette a fenntartási támogatási normatívák fogalmát, s ide sorolta a gyakorlati normatívák átkeresztelésével létrejött hallgatókra vetített kiegészítő fenntartási támogatást, továbbá egy az alkalmazottakra vetített fenntartási támogatást, és egy a hallgatókra vetített fenntartási támogatást.

Úgy tűnik tehát mára a normatív finanszírozás jelentősen átalakult – annyira, hogy több vélemény szerint mára az alkalmazott normatív rendszer, és rendelete több helyen sérti a felsőoktatási törvényt. Az is egyértelműen látszik hogy 1999 után a normatív rendszer a szabályzó alku nyomán az erős érdekérvényesítő képességű intézmények számára jelentős előnyt biztosít (agrár, egészségügyi képzés, természettudományi képzések, stb.)

Jól érzékelhető, hogy a normatív finanszírozás mára válságba került. Vizsgáljuk meg melyek is a normatív finanszírozás problémái:

- Az első alighanem legjelentősebb probléma, hogy gyakorlatilag nincs – s tegyük hozzá – nem is volt sosem normatív finanszírozás. A minisztérium lényegében sosem nyújtott annyi többlet támogatást, mint amennyi a normatív finanszírozás alapján járt volna – és sosem vont el támogatást azért mert a normatív támogatásból kevesebbet kellett volna adni. A minisztérium a normatív finanszírozást valójában gyenge kiegészítő rendszerként alkalmazta.
- A minisztérium lényegében a mai napig a bázis finanszírozást alkalmazza, – azaz az intézmények költségvetését az előző évi kiadási, és támogatási összegből kiindulva, a bér és dologi kiadásoknak, valamint a bevételeknek és a támogatásnak központilag – a költségvetési irányelvekben – előírtak szerinti változását tervezi. A tervezés ezen fázisában szinte semmi jelentősége nincs a hallgatólétszámnak. Majd ezt követően a minisztérium igyekszik úgy módosítani a normatív finanszírozási rendszert (a normatívák és a kiegészítő elemek összegét), hogy az előzőek szerint kiszámított intézményi támogatások kiadódjanak.
- Arról van tehát szó, hogy a normatív finanszírozás nem úgy működik, hogy a normatívákat – valamilyen elv szerint – meghatározzák, s azokat a hallgatólétszámmal összeszorozva kiszámítják az intézményi támogatásokat, – hanem fordítva: először kiszámítják az egyes intézmények támogatását (bázis módszerekkel), s utána megpróbálnak olyan normatívákat meghatározni, amely kiadja az egyes intézmények korábban kiszámított támogatását. Tehát a normatív finanszírozás ma már nem teljesítményarányos, – egyébként miután sosem vontak el miatta, legfeljebb bizonyos többleteket adtak mindig is csak korlátozottan volt az.

- A normatív finanszírozás tehát mára Patyomkin¹ finanszírozássá vált, s mind az oktatáspolitikai, mind a felsőoktatás csálódott abban:
 - Ugyanis nem sikerült a felsőoktatás központi költségvetésének elemévé tenni, – azaz a felsőoktatás egészének a központi költségvetésből való részesedése nem normatív, – tehát nem sikerül általa többletforrásokhoz jutni az egész felsőoktatásnak.
 - A normatív finanszírozás a csökkenő normatívakkal nem tudott eleget tenni a felsőoktatási intézmények azon elvárásának sem, hogy legyen alapja a karok közötti pénzelosztásnak.
 - Tegyük hozzá, hogy a pénzügyi kormányzat sohasem fogadta el a normatív finanszírozást – mint ahogy az intézményi gazdasági autonómiát sem – ugyanis mindig azzal az igénnyel lépett fel, hogy költséghatékonyságot kikényszerítő mutatókat és eszközöket kell érvényesíteni a felsőoktatásban, – s erre a normatív finanszírozást nem tartotta alkalmasnak.

A következőkben azt igyekszünk bemutatni, hogy a hazai felsőoktatás finanszírozási módszerének továbbfejlesztésére milyen lehetőségek kínálkoznak.

¹ A fiatalabb olvasók kedvéért érdemes annyit magyarázatul megemlíteni, hogy a Patyomkin-falvak (vagy Potemkin-falvak) fogalom a 18-19 század fordulóján terjedt el, – és ma is a látszateredmények, a hamis propaganda szinonimájaként használjuk. A falvak „névadója” *Patyomkin*, Grigorij (1739–1791) herceg, hadvezér és II. (Nagy) Katalin cárnő kegyeltje, aki a Dnyeper folyón végig hajózó cárnő (és magas rangú hazai és külföldi vendégei) megtévesztésére festett kartonból falvakat épített, amelyeket állataikat vidáman legeltető elegáns műparasztokkal is benépesített. (Az igazság kedvéért tegyük hozzá, hogy vannak olyan vélemények, miszerint egy német diplomata rosszindulatú kitalációjáról van szó, aki a történetet egy hamburgi folyóiratban közzétette. Az tény, hogy a valóságban a herceg vállalkozó kedvű és sikeres ember volt, városokat, gyárakat alapított, s húsz évig szolgált Nagy Katalin cárnőt.)

A felsőoktatás finanszírozás

Az alábbiakban a hazai felsőoktatás-finanszírozás fejlesztésének lehetőségeit tekintjük át.

Egy ilyen elemzés során a – hazai viszonyok között reálisnak tekinthető mozgástérben megvalósítható² – finanszírozás négy nagy területét kellene vizsgálni:

1. a hallgatói térítések, támogatások, hitelek rendszerét
2. az intézmények működéséhez történő állami hozzájárulás rendszerét
3. az intézmények fejlesztéséhez történő állami hozzájárulás rendszerét, és
4. az intézmények bevételszerző tevékenységének rendszerét.

Itt nem foglalkozunk a hallgatói térítések, támogatások és hitelek rendszerének továbbfejlesztésével, mert jól érzékelhetően nincs politikai fogadókészség arra. Pedig a kérdés egyre kevésbé halasztható, hiszen jól kitapintható a tömeges felsőoktatás egyre inkább fogyasztási célú igénybevétele. A mind tömegesebb képzés nyomán a gazdaságban, és munkaerőpiacon egyre nagyobb hányadban nem hasznosuló végzettségek állami támogatása egyre kevésbé racionális. Aligha kétséges, hogy ezek a folyamatok megkívnák a képzés egyéni költségviselésének és így kockázatának növelését, s az adófizetők pénzének racionálisabb felhasználását. De jelenleg – az adott oktatáspolitikai szituációban – ez a kérdés túlmutat jelen írás keretein.

Ugyancsak nem foglalkozik ez az írás az intézmények bevételszerző tevékenységével, e bevételekkel való gazdálkodás kérdéseivel, továbbá az egész intézményi gazdálkodás autonómiájának, illetve vélt, vagy valós kötöttségeinek problémáival sem. Ezek a kérdések ugyanis egy más típusú problémakör részei, amelyek előbb-utóbb ugyancsak választ követelnek. Nevezetesen az állami intézmények költségvetési szerv státuszának és alkalmazottaik közalkalmazotti státuszának fenntarthatóságáról van szó. Úgy tűnik, hogy a jelenlegi törvénymódosításra a felsőoktatás-politikai aré-

² Itt most nem térünk ki arra, hogy a felsőoktatás finanszírozásnak több fajtája és módszere lehetséges, s nem érintjük a téma viszonylag széles irodalmát. Az írás célja ugyanis egy áttekinthető időtávon reálisan megvalósítható finanszírozás-fejlesztés lehetőségeinek bemutatása. Az itt nem tárgyalt elmélet irányt érdeklődők számára Varga Júlia, Semjén András és Polónyi István munkáit lehet ajánlani a hazai irodalomból.

na szereplői (vagy legalább is annak hangadó, érdekét érvényesíteni tudó része) nem fogadták el a piaci gazdasági (és alkalmazási) szervezeti forma felé történő elmozdulást.

Tehát az itt következő írás alapvetően két problémakörre koncentrálna: az intézmények működéséhez történő állami hozzájárulás rendszerének és az intézmények fejlesztéséhez történő állami hozzájárulás rendszerének továbbfejlesztési lehetőségeire, – ezen belül is az elsődleges problémát jelentő első kérdéskörre.

Rövid nemzetközi kitekintés

Természetesen a felsőoktatás finanszírozása a világon igen sokszínű. Az EU országainak felsőoktatás-finanszírozását áttekintve³ néhány tendencia megállapítható:

- A normatív finanszírozás olyan irányú továbbfejlődést mutat, hogy egyre több országban a korábbi input (elsősorban hallgatólétszámmra alapuló) változók helyébe output változók kerülnek (pl. megszerzett diplomák száma)
- Igen széles körben elterjedt a globális – (leegyszerűsítve szabadon felhasználható, kötöttségektől mentes) költségvetés
- Ugyancsak majdnem általános a szerződéses alapú finanszírozás – (amikor a finanszírozó és az intézmény között szerződésben rögzítik az elérni kívánt, általában költséghatékonysági célokat)
- Az is szembetűnő, hogy növekszik azoknak az országoknak a száma, ahol a felsőoktatásban tandíj van.
- Azt sem kell persze szem előtt téveszteni, hogy vannak olyan országok, ahol nincs normatív finanszírozás és az intézményi gazdasági autonómia is igen szűk (pl. Németország, Franciaország) – tehát az általunk „bázisfinanszírozásnak” nevezett módszerhez hasonló szisztémával finanszírozzák a felsőoktatási intézményeket.

³ Lásd Eurydice 2000

Továbblépési lehetőségek a hazai felsőoktatás finanszírozásban

Az alábbiakban három variációt mutatunk be a hazai finanszírozás továbbfejlesztésének lehetséges útjaként. A bemutatott változatok természetesen nem kiforrott és teljes részletességgel kidolgozott javaslatok.

Mielőtt a variációkat részleteznénk, érdemes egy rövid gondolat erejéig összefoglalni, hogy mit is várunk a felsőoktatás finanszírozásának továbbfejlesztésétől.

A Magyar Universitas Program részletesen felsorolja az új állami finanszírozási rendszerrel szemben támasztott követelményeket.

Az új állami finanszírozási rendszerrel szemben támasztott követelmények:

- Normatív mutatókon és teljesítmény-indikátorokon alapuljon.
- Ösztönözze a minőség javítását, a hatékonyság növelését.
- A munkaerő-piaci (a felvevőpiaci) igényeknek megfelelő képzési kínálatot finanszírozzon.
- Ágazati szinten biztosítsa, intézményi szinten támogassa, ösztönözze a felsőoktatás tartalmi, szerkezeti korszerűsítését.
- Biztosítsa a finanszírozás, a támogatások, illetőleg a főbb költségelemek teljes körű nyilvánosságát
- Biztosítson forrást a hatékony tudományos-kutató-fejlesztő, a szakmai-alkotó munkára.
- A saját bevételek egyaránt szolgálják a tudományos-kutató-fejlesztő, a szakmai-alkotó munka, valamint az infrastruktúra fejlesztését, illetve a realizálásában közreműködők jövedelmének növelését.
- Rögzítse az állami, illetve a nem állami fenntartású intézmények finanszírozásának, támogatásának követelményeit, szabályait.
- Javítsa a magyar felsőoktatási intézmények nemzetközi versenyképességét.
- Költséghatékony működésre kényszerítsen.

(Forrás: Magyar Universitas Program)

A program által felsorolt követelmények kissé „kevertnek” tűnnek. Olyasmit is a finanszírozástól akarnak elvárni, ami jól lehet az oktatáspolitikai feladata, vagy célja, de nem igazán a finanszírozással szokás elérni. Más oldalról viszont nem említ olyan követelményeket, amelyek a közfinanszírozásban ma már Európa szerte elvárások.

Ilyen például a minőség. A finanszírozás nem tudja a „minőség javítását ösztönözni”. Tud a felsőoktatás minőségi mutatói alapján többletforrásokat

juttatni – ha meg tudjuk mondani, hogyan mérjük a minőséget, milyen mutatószámokkal. A minőség védelme, fejlesztése azonban nem finanszírozási kérdés, – még akkor sem, ha a normatív finanszírozást sokszor éri az a vád, hogy a minőség romlásához vezet, mert túlzott létszámnövelésre ösztönöz. A helyzet azonban az, hogy pl. a tisztán tandíjas képzés is túlzott létszámnövelésre ösztönöz, ott mégis szoktak a minőségre vigyázni, – mert ott a piac, a vevők választásának szuverenitása a minőség biztosítója. Tehát nem a normatív finanszírozás rontja a minőséget, – az alapszintű finanszírozásnál is romlana (mint ahogy romlott is) – hanem a felsőoktatásból (nagyreszt törvényszerűen) hiányzó piaci mechanizmusok hiánya, illetve az, hogy ezen piaci mechanizmusok helyére nem kerül minőségbiztosító rendszer.

Ugyancsak nem tud a finanszírozás „munkaerő-piaci (a fellevevőpiaci) igényeknek megfelelő képzési kínálatot” finanszírozni. A képzési kínálatot nem a finanszírozás alakítja, hanem az intézmények, és/vagy az oktatás-irányítás. A finanszírozás esetleg lehet egy eszköze az oktatáspolitikának, amellyel a képzési kínálatot befolyásolja, – de ez a hazai gyakorlatban nem így történt, s a programban leírt finanszírozás sem ilyen.

Viszont nem szerepel a követelmények között az elszámoltathatóság és átláthatóság, – pedig ma már mindkettő alapvető követelmény a közfinanszírozásban Európa szerte.

A felsőoktatás finanszírozásának az átláthatóság azt jelenti, hogy a felsőoktatás-politikai aréna szereplői ill. az érdekeltek számára érthetőek legyenek az elvei, céljai, döntési és működési mechanizmusai, és nem utolsósorban ráfordításai. Az elszámoltathatóság pedig olyan mérést és értékelést jelent, amelyben szakma és finanszírozás összekapcsolódik. Nemcsak pénzügyi elszámoltathatóságot jelent, hanem azt is, hogy a fenntartó általában képes ellenőrizni a felsőoktatást.

1. VARIÁCIÓ – Bázis finanszírozás megkövetelt teljesítménymutatókkal

A bázis finanszírozás az előző évi korrigált terv adatokból indul ki, külön-külön tervezve a bevételek és a támogatás összegét, valamint az egyes kiemelt irányzatokat a személyi juttatásokat a dologi kiadásokat, a felújítást és a beruházásokat. A tervezés során a központi költségvetés – a tárcára, illetve azon belül a felsőoktatásra lebontott – irányelvei a mérvadóak, amely meghatározza:

- az intézményi bevételek tervévi növekedését, s összegét,

- a támogatások tervévi alakulását és összegét,
- az egyes kiemelt előirányzatok alakulását, összegét (és esetleg forrás-szerkezetét, tehát hogy a kiadást mennyi támogatás ill. bevétel fedezi)

Ennek alapján megtervezik **az állami felsőoktatási intézmények** kiemelt előirányzatait:

- Az ellátottak pénzbeli juttatásait, – azaz a kormányzat előzetes egyeztetése alapján megtervezik a hallgatói pénzbeli normatíva esetleges változását, s ez alapján a hallgatók (és a felsőoktatási intézmények gyakorló iskolái tanulóinak) pénzbeli támogatását
- A személyi juttatások (és a munkaadókat terhelő járulékok) megtervezése az előző évi intézményi bértömeg és a költségvetési irányelvekben meghatározott tervezhető személyi juttatás növekedés alapján történik. (Az átsorolások bérfedezetét nem tervezik.)
- A dologi kiadások megtervezése az előző évi összeg és a költségvetési irányelvekben meghatározott tervezhető növekedés/csökkenés alapján kerül kiszámításra
- A felújítás és a beruházás – a működési költségektől elkülönülten – az irányelvekben az előző évi összeghez viszonyítva, vagy néha konkrét ágazati összeggel megadva részint központilag, részint intézményi hatáskörben egyedi döntések alapján kerül megtervezésre.

A **nem állami intézmények** esetében az államilag finanszírozott létszám várható alakulása, s a normatívák alapján kerülnek meghatározásra az ezen intézmények működését és hallgatóik támogatását finanszírozó⁴ fejezeti kezelésű előirányzatok. A nem állami intézmények beruházásai és felújításai nevesítve, ugyancsak fejezeti kezelésű előirányzatokban kerülnek megtervezésre.

Miután a felsőoktatás államilag finanszírozott létszáma a következő időszakban nem igazán változik jelentősen, – némi finomítással – a bázis finanszírozás is lehet a hazai felsőoktatás jövőbeli finanszírozási formája.

A fenti tervezési mechanizmus viszonylag jól átlátható, ellenőrizhető, – tehát teljesítheti a finanszírozással kapcsolatos azon elvárást, hogy a felsőoktatási aréna szereplői átlássák a finanszírozás. Ehhez persze nyilván-

⁴ Gyakorlatilag három előirányzatban tervezik meg a nem állami felsőoktatási intézmények normatív működési támogatását: külön-külön a felsőoktatási hitéleti képzés, az egyházi felsőoktatás, az alapítványi felsőoktatás működésére. Továbbá egy előirányzat tartalmazza a hallgatók pénzbeli támogatási normatívájának fedezetét.

nosságra kell hozni a tervezési irányelveket, és az előző évi költségvetési terveket.

A bázisfinanszírozás hátránya az, hogy nem teszi lehetővé a teljesítmények összevetését, – tehát nem világos, hogy az adott intézmény költségvetése hány, és milyen képzési szerkezetű hallgató képzését szolgálja, milyen oktatási és kutatási teljesítményeket fizet, milyen vagyont működtet, milyen épületállományt tart fenn. Ezen a hiányosságán oly módon lehet segíteni, ha az egyes intézmények költségvetése mellé kötelező teljesítménymutató sor bemutatását követeljük meg. Más oldalról pedig megköveteljük a kondicionális szint mutatók összehasonlíthatóságát is. Egy intézmény – állami finanszírozásra vonatkozó – kondicionális mutatói nem lehetnek jobbak más intézményekénél.

Ilyen teljesítménymutatók lehetnek (pl):

- **a „normál képzési idő” alatt végzett hallgatók aránya szakonként**
- **(egyenértékű)hallgató/(egyenértékű)oktató arány – karonként**
- **(egyenértékű)hallgató/(egyenértékű)összes alkalmazott intézményi szinten**
- **a két évvel korábban kibocsátott diplomások munkanélküliségi jellemzői – karonként**
- **egy oktatóra, kutatóra jutó publikációk ill. szabadalmak száma az előző évben**
- **egy oktatóra jutó pályázati és nem állami kutatási, fejlesztési megbízások összege az előző évben**

Kondicionális szint mutatók:

- **állami finanszírozásra vonatkozó**
 - **egy államilag finanszírozott egyenértékű hallgatóra vetített működési célú állami támogatás (az ellátottak pénzbeli juttatása nélkül)**
 - **egy államilag finanszírozott hallgatóra vetített felújítási célú állami támogatás**
- **általános kondicionális mutatók**
 - **egy (egyenértékű) hallgatóra vetített intézményi összes működési kiadás**
 - **egy (egyenértékű) hallgatóra jutó oktatói személyi juttatás összeg intézményi szinten**
 - **egy (egyenértékű) hallgatóra jutó összes személyi juttatás összeg intézményi szinten**

- egy (egyenértékű) hallgatóra jutó fűtött terület (m²)
- egy (egyenértékű) hallgatóra jutó oktatási célt szolgáló fűtött terület (m²)

A bázis finanszírozás persze csak abban az értelemben normatív finanszírozás, hogy szabályozott, (normatív) viselkedés alapján történik, szabályozott a számítás, s a figyelembe vehető szempontok.

Tulajdonképpen a felsőoktatási törvény elfogadása óta eltelt kicsit több mint 10 év alatt a felsőoktatás finanszírozása mindvégig ily módon történt. Egy lehetőség, hogy ez a törvény alapján is így történjen.

2. VARIÁCIÓ – A mai normatív finanszírozás némi továbbfejlesztéssel⁵

2.1. A képzési normatívák

Az új finanszírozás rendszer négy képzési normatívát alkalmaz, két BSc és két MSc képzési normatívát.

	I. típus	II. típus
BSc képzés	EF-normatíva	GF-normatíva
MSc képzés	EM-normatíva	GM-normatíva

A BSc normatíva finanszírozza a képzés első szakaszát, az MSc pedig a második szakaszát függetlenül attól, hogy az egyetemen, egyetemi karon vagy főiskolán, illetve főiskolai karon történik-e. Azokon a szakokon ahol nincs vagy nem is lesz kétszintű képzés, ott egy elképzelt első és második szakasz időhossz alapján számított átlagnormatívával történik a finanszírozás. (Pl. orvos képzésnél az éves átlag normatíva $(4 \cdot GF + 2 \cdot GM) / 6$)

A képzés teljesítménymutatója

A képzés finanszírozásának teljesítménymutatója – hasonlóan a korábbi rendszerhez – **a képzés normál képzési idejére számított – s lemorzsolódással csökkentett – államilag finanszírozott egyenértékű hallgatólétszám.**

⁵ Az itt bemutatott finanszírozási modell megegyezik azzal, amelyet a 2004-es finanszírozási rendelet kidolgozásának háttéranyagaként a minisztérium felsőoktatási területének megrendelésére készült.

Ennek számítása oly módon történik, hogy tervezési évet megelőző, az egyes szakok normál képzési ideje alatt felvett államilag finanszírozott létszámból átlagos lemorzsolódási aránnyal kerül meghatározásra a finanszírozott létszám. A létszám meghatározásánál nem a statisztikai adatokat, hanem a felvételi vonalhúzás során kapott létszámokat kell figyelembe venni. Ezekből az adatokból egy évi számított lemorzsolódási mutatóval adódik ki a finanszírozott létszám.

A felsőfokú szakképzés normatívája megegyezik a (megfelelő) főiskolai képzés normatívájával. A szakirányú továbbképzés főiskolán megegyezik a (megfelelő) főiskolai képzés normatívával, illetve egyetemen a BSc és egy év MSc normatívával. Az esti, levelező tagozatos hallgató 0,5-ös szorzóval veendő figyelembe. A második szak normatívája esetében átlag normával kell számolni $(= 0,5 \cdot (EF + GF) / 2)$.

A képzési normatíva meghatározásának algoritmusai:

Algoritmus	Paraméterek	Jelölés
H=E+G	Heti óraszám	H
T= tényleges, ellátandó óraszám = S/I * (E+I/g*G)	Előadás óraszám	E
T_o = egyéb oktatók által ellátandó tényleges óraszám = S/g*G (óra/hét)	Gyakorlati órák száma	G
	Államilag finanszírozott (szak) létszám	S
T_v = vezető oktatók által ellátandó tényleges óraszám = S/I*E (óra/hét)	Előadás létszám	I
	Gyakorlati órák létszáma	g
O_x = egyéb tanár igény = T_o/A	Vezető tanárok száma	V
V_x = vezető tanár igény = T_v / V	Egyéb oktató száma	O
Bérigény: B= (V_x*B1+O_x*B2)*(1+m)	Vezető tanári heti óraszám	P
Személyi juttatás J = (V_x*J1+O_x*J2)*(1+m)	Egyéb oktató heti óraszám	A
Minimális képzési személyi juttatás norma igény	Vezető tanári átlagbér (eFt/év) ⁶	B1
n_{bMIN} = J/S	Vezető tanári szem. jut. (eFt/év)	J1
	Egyéb oktató átlagbér (eFt/év) ⁷	B2
Képzési norma: n_k = n_{bMIN}*(1+d)	Egyéb oktató szem. jut. (eFt/év)	J2
	Oktatási segéd szem és vezetési pótlék	m
	Dologi hányad (%)	d

⁶ 13*320eFt/hó

⁷ 13*170eFt/hó

Megjegyzés:

- a felsőfokú szakképzés normatívája megegyezik a (megfelelő) főiskolai képzés normatívájával
- a szakirányú továbbképzés főiskolán megegyezik a (megfelelő) főiskolai képzés normatívával, illetve egyetemen a BSc és egy év MSc normatívával
- esti, levelező tagozatos hallgató 0,5
- a második szak normatívája = $0,5 \cdot (EF + GF) / 2$

A képzési előirányzat

Az intézményi képzési előirányzat ezek után az alábbiak szerint határozható meg:

Képzési előirányzat:

$$KE = \sum_{j=1 \rightarrow s} W_j \cdot nk_j$$

Ahol

nk_j = a j-edik szakcsoport képzési normatívája,

W_j = a j-edik szakcsoport figyelembe vett hallgatólétszáma,

s = a szakcsoportok száma, továbbá

$$W_j = \beta_j \cdot \sum_{k=1 \rightarrow z} W_k^F$$

Ahol

W_k^F = az államilag finanszírozott elsős létszám a j-edik szakcsoport esetében a k-adik évben és

z = az adott szak normális elvégzési ideje

β_j = a j-edik szak diktált lemorzsolódási aránya a képzési idő alatt

A fentiek alapján az intézmény számított szükséges vezető és egyéb oktató igénye:

$$Vi = \sum_{j=1 \rightarrow s} W_j \cdot Vi_j$$

$$Oi = \sum_{j=1 \rightarrow s} W_j \cdot Oi_j$$

Ahol

Vi_j a j-edik szakcsoport vezető tanár igénye egy hallgatóra vetítve

Oi_j a j-edik szakcsoport egyéb oktató igénye egy hallgatóra vetítve

W_j a j-edik szakcsoport figyelembe vett hallgatólétszáma

Az intézmény számított bér ill személyi juttatás hiánya:

$$BH = (Vi^T - Vi) \cdot B1 + (Oi^T - Oi) \cdot B2$$

$$SH = (Vi^T - Vi) \cdot S1 + (Oi^T - Oi) \cdot S2$$

Ahol

BH = az intézmény bérhiánya

SH = az intézmény személyi juttatás hiánya

V_i^T = tényleges vezető oktató létszám az intézménynél

O_i^T = tényleges egyéb oktató létszám az intézménynél

Tehát a számítás nyomán kiadódik a képzési előirányzat, valamint a képzési előirányzat személyi juttatás része, továbbá az igényelt (finanszírozott) oktatólétszám.

Az intézményi bér (ill.) személyi juttatás hiány kezelése:

- részben a minőségi előirányzat részeként kapott többlet támogatás (amennyiben a többletigény a minősített oktatók magasabb számából adódik)
- **részben ideiglenesen (pl. 2-3 évre, de csökkenő mértékben) megállapodás alapján nyújtott külön támogatás – amely leépítési kötelezettséggel jár.**

Ez utóbbihoz minisztériumi szintű intervenciós keretet kell képezni.

2.2. Minőségi támogatás meghatározása

A minőségi támogatás meghatározása karonként történik. A figyelembe vett mutatókról készíthető kari bontású adatbázis.

A következőkben áttekintjük a minőségi támogatás összetevőit, s azok meghatározási algoritmusát.

2.2.1. A minősített oktatók, kutatók után folyósított támogatás

A minősített oktatók, kutatók után nyújtott – a kar tudományágát is figyelembe vevő – támogatás:

- a jogi, gazdasági, társadalomtudományi, bölcsész, egészségügyi főiskolai, pedagógiai főiskolai karok minősített oktatói a BSC-E normatíva 250%-át kapják évente,
- a természettudományi, műszaki, agrár, orvos, gyógyszerész karok pedig az MSc-G normatíva 250%-át.

A folyósítás alapját képező mutató a karral főállású munkaviszonyban lévő minősítettek száma.

2.2.2. A tudományos eredmények alapján folyósított támogatás

A kar oktatóinak, kutatóinak tudományos publikációi alapján nyújtott támogatás alapja az egy minősítettre vetített előző évben megjelent publikációk száma. Amennyiben ez a mutató:

- 1 alatt van – akkor a BSc-E normatíva 250%-át
- 1-4 között – akkor az MSc-E normatíva 250%-át
- 4 felett van – akkor az MSc-G normatíva 250%-át
- kapja a kar minősített oktatónként.

A folyósítás a kar főállású oktatói alapján történik. A publikációk esetében is csak a karral főállású munkaviszonyban lévő közalkalmazottak teljesítménye veendő figyelembe. Egyértelműen meg kell határozni a figyelembe vehető publikációk valamilyen minőségi jellemzőjét is, amely ellenőrizhető is. (A KSH K+F statisztikája legfeljebb ideiglenesen használható erre a célra, ugyanis az abban szereplő adatok lényegében ellenőrizetlenek és ellenőrizhetetlenek is.) A művészeti karok esetében valószínűleg az egy minősítettre vetített megjelenések (kiadványok, kiállítások, előadások stb.) száma veendő figyelembe, – azonban ezekre a karokra külön mutatóértékeket kell meghatározni az egyes normákhoz.

2.2.3. Az egy minősítettre vetített K+F bevételtől függő támogatás

A kar K+F bevételei alapján nyújtott támogatás alapja az egy minősítettre vetített előző négy év átlaga alapján egy minősített oktatóra vetített (hazai és külföldi pályázattal illetve szerződéssel elért) K+F bevétel. Amennyiben ez a mutató:

- 1 alatt van (de nem nulla) – akkor a BSc-E normatíva 250%-át
- 1 felett van – akkor az MSc-G normatíva 250%-át
- kapja a kar minősített oktatónként.

A folyósítás a kar főállású oktatói alapján történik. A kutatási, fejlesztési célú pályázatok és megbízások mellett célszerű a szakértői megbízásokat is számba venni, – a feltétel, hogy az adott intézmény költségvetésének részét kell alkossa, – (tehát a külső megbízásokkal, és közreműködőkkel csökkentett összeget kell figyelembe venni). Nem tartoznak bele a programfinanszírozás keretében folyósított (oktatás-fejlesztést, stb. célzó) összegek.

A szükséges adatbázis könnyen kialakítható az OM Tudományos ügyek Főosztály eddigi kiadványai alapján, bár ezen kiadványok inkább intézmé-

nyi szintű adatokat tartalmaztak. Másrészt az adatközlés valószínűleg kevésbé ellenőrzött, mintha ezt a pénzügyi vonal készítette volna. Ezért megfontolandó, hogy az adatbázis alapja a költségvetési beszámolóban erre a célra kérendő adatok legyenek.

2.2.4. További lehetőségek a minőségi támogatás mutatóira

A fenti minőségi mutatók viszonylag jól adatolhatók, s ellenőrizhetők – vagy viszonylag egyszerűen ellenőrizhetővé tehetők. Ugyanakkor a képzés minőségének értékelésére más mutatók is figyelembe vehetők, – amelyek hosszabb-rövidebb előkészítés után beállíthatók a támogatási mutatók közé. Az alábbiakban ezek közül mutatunk be néhányat.

1. A kar végzettjeinek végzés utáni munkanélkülisége A FIDÉV vizsgálat eredményei – egyes karok kis kérdőív visszaérkezési jellemzői miatt – jelenleg nem alkalmasak arra, hogy a végzettek munkanélkülisége, illetve annak inverze, az elhelyezkedési, munkába-állási jellemzői alapján nyújtson a rendszer minőségi támogatást. Ugyanakkor a városi, megyei munkaügyi központok adatai alapján valószínűleg lehetne ilyen mutatókat képezni. **Pedig rendkívül fontos lenne a felsőoktatás munkaerő-piaci kapcsolatának erősítése végett. Megfontolandó tehát, hogy történjen kísérlet a Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztériummal együttműködve az egyes karok szakjainak foglalkoztatási jellemzői alapján egy minőségi mutató kialakítására.**

2. A kar regionális szerepe A karnak a befogadó megyében, régióban játszott oktatási, továbbképzési, kutatási, fejlesztési, kulturális stb. szerepe igen fontos tényező, – amelyet a minőség támogatása során figyelembe lehetne venni. Azonban ennek mérése igen nehéz. Esetleg megvalósítható mérési technika lehet, hogy valamely erre alkalmas testület (pl. az önkormányzatok valamelyik szövetsége) a felsőoktatási intézményeket sorba rendezi, vagy pontozza ebből a szempontból. (Valószínűleg inkább az intézményi mint a kari értékelésnek van realitása). Az így kapott rangsor, vagy átlagpontszám azután mutatója lehet a támogatásnak.

3. A kar országos és nemzetközi szerepe. Számos esetben a felsőoktatási intézménynek nincs igazán regionális szerepe, – viszont rendkívül jelentős az országos, esetleg nemzetközi szerepe, s természetesen az is elképzelhető, hogy regionális, országos és nemzetközi szerepe is van. Ezért indokolt lehet egy olyan minőségi támogatás, amely ezt a szerepet jutalmazza. Ezt is legalább olyan nehéz mérni, mint az előzőt. Itt is valamilyen bizottsági értékelés lehetne a bázis (pl. az FTT, és/vagy a MAB, és/vagy az MTA). Az ezek alapján kapott rangsor, vagy átlagpontszám azután mutatója lehet a támogatásnak.

4. **A gazdasági szerep és illeszkedés** A felsőoktatás intézmények gazdasági szerepe, és gazdasági illeszkedése rendkívül fontos lenne, – ezért igen fontos lenne egy olyan minőségi támogatás, amely ezt a szerepet jutalmazza. A mérés itt is gondot okoz, azonban ez esetben is lehet olyan szervezeteket találni (pl. MGYOSZ, IPOSZ, stb.), amelyek felkérhetők a felsőoktatási intézmények ilyen aspektusból tekintett rangsorolására, pontozására, s ez alapján azután a támogatás megvalósítható.

5. **Az esélykiegyenlítésben játszott szerep** A hazai felsőoktatás esélykülönbség mérséklő szerepe egyes kutatások tanúsága szerint igen gyenge. Ugyanakkor a cigányság hazai társadalmi, gazdasági – elsősorban oktatási, és munkaerő-piaci – helyzete nélkülözhetetlenné tenné a továbblépést. **Ezért nagyon célszerű lenne olyan minőségi támogatás érvényesítése, amely a például cigány tanulók arányában nyújtana többlettámogatást.** (Például dupla képzési normatívát és 4-5-szörös hallgatói és lakhatási támogatást)

A minőségi támogatásról összegzésként

Ösztönözni kellene a háttérintézeteket, és/vagy az MTA-t, és/vagy az FTT-t nyilvános minőségi rangsorok készítésére és nyilvánosságra hozatalára a hazai felsőoktatási intézményekről ill. karokról. Az ilyen rangsorok nélkülözhetetlenek lennének a hallgatók informálása végett.

2.3. Létesítmény-fenntartási támogatás

A létesítmény-fenntartás külön normatívával történő finanszírozása nem igazán a felsőoktatás finanszírozás nemzetközi trendjének iránya – ott ugyanis inkább a finanszírozás egyszerűsödését lehet tapasztalni. De a létesítmény-finanszírozásnak abból a szempontból lehet értelme, hogy hozzájárul az intézmények racionálisabb és biztonságosabb gazdálkodásához, amelynek a mai felsőoktatási vezetési felelősség- és munkamegosztása nem igazán kedvez.

A létesítményt alapvetően intézményi szinten lehet finanszírozni – (a karok közötti megoszlás ugyanis a központból nyilvánvalóan nem, vagy csak korlátozottan látható át) A létesítmény-finanszírozásnak több mód-szere ismert az alku alapú finanszírozástól a vagyon alapú normatív finanszírozáson keresztül, a (közüzemi) költség alapú finanszírozáson át, a számított normatív finanszírozásig. Az alábbiakban egy olyan létesítmény-fenntartási finanszírozásra teszünk javaslatot, amely a költségalapú és a számított normatív finanszírozást igyekszik ötvözni.

A létesítmény-fenntartási támogatás elemei

I. A közüzemi költségalapú támogatás

A létesítményfinanszírozás egyik eleme a tervezési évet megelőző beszámolási év ténylegesen kifizetett – a költségvetési beszámolóban szereplő – közüzemi költség valorizált összege lenne. A tervezés intézményi szinten történhet.

II. A számított létesítmény-fenntartási támogatás

A számított létesítmény-fenntartási támogatás meghatározását célszerű egyszerű, jól ellenőrizhető adatokra építeni. A számított létesítmény-finanszírozást három mutatóra kell építeni:

1. Terület-kiszolgálás – bevilágított és fűtött m²-re nyújtott fenntartási támogatás – egy négyzetméterre megállapított normával meghatározva;
2. Hallgató-kiszolgálás – hallgatólétszám alapján nyújtott fenntartási támogatás – egy egyenértékű államilag finanszírozott hallgatóra megállapított normával meghatározva;
3. Oktató és alkalmazott kiszolgálás – egy oktató után nyújtott támogatás, – egy főállású oktatóra megállapított normával meghatározva.

A finanszírozáshoz szükséges adatbázis

A finanszírozás tervezéséhez nélkülözhetetlen egy nyilvános adatbázis kialakítása, amelyet minden résztvevő ismerhet és kontrollálhat. (Ez a nyilvánosság az ellenőrzés egyik formája.) Ezért célszerű lenne ezt az adatbázist évente kiadni, vagy legalább hozzáférhetővé tenni (pl. az interneten).

3. VARÁCIÓ – Kreditalapú képzéstámogatás, bevételearányos kutatótámogatás, és bázis alapú létesítményfinanszírozás

3.1. A képzés támogatása

A képzés támogatása kredit-finanszírozás formájában történhet.

- a finanszírozás támogatási egysége: a **kredit norma**, (N) ami egy (várhatóan elvégzésre kerülő) kreditre vetített támogatást jelent forintban. A képzés jellegétől függően az egyes kreditek eltérő súllyal esnek latba⁸.

Kredit	Kredit prémium szorzó ⁹
Előadás kredit	pe
I. gyakorlati kredit: labor, terep, iskolai, óvodai és stúdió gyakorlat	pg1
II. gyakorlati kredit: agrár, ttk, műszaki gyakorlati kredit,	pg2
III. gyakorlati kredit: orvos, állatorvos, fogorvos labor ill. klinikai gyakorlati kredit	pg3

- a finanszírozás változója a „normál” képzési időszakon belüli államilag finanszírozott egyenértékű hallgatólétszám

Ha:

H_i = „normál” képzési időszakon belüli államilag finanszírozott egyenértékű hallgatólétszám az i-edik szakon

K_i = az i-edik képzés kredit száma a végzettség megszerzéséig

t_i = az i-edik szak „normál” hossza tanévekben

s = a szakok száma

K_{ie} = az előadás kreditek száma az i-edik szak képzésében

K_{ipg1} = I. gyakorlati kreditek száma az i-edik szak képzésében

K_{ipg2} = II. gyakorlati kreditek száma az i-edik szak képzésében

K_{ipg3} = III. gyakorlati kreditek száma az i-edik szak képzésében

⁸ A kreditek premizálása nyomán a jelenlegi normatív finanszírozási rendszerben alkalmazott gyakorlati normák megszűnnek

⁹ Pl. ha az angol költség-prémiumszorzókat vennénk alapul akkor $pe:pg1:pg2:pg3 = 1 : 1,5 : 2 : 4,5$

Az i -edik szak finanszírozandó kreditjeinek száma: $H_i * K_i$

Ahol: $K_i = p_e * K_{ie} + p_{g1} * K_{ipg1} + p_{g2} * K_{ipg2} + p_{g3} * K_{ipg3}$

Az adott évben finanszírozandó kreditek száma: $\sum_{i=1}^S ([H_i * K_i] / t_i)$

Ha N = a kredit normatíva, akkor

egy intézmény képzési támogatása: $N * \sum_{i=1}^S ([H_i * K_i] / t_i)$

A kredit norma összegét úgy kell meghatározni, hogy az „egy elvárt oktatási teljesítményt” nyújtó oktatólétszám bérét és járulékait fedezze. (Ez az oktatási személyi juttatás a képzési támogatás meghatározott százaléka – pl. szakiránytól függően 70-90%-a. Magyarul a képzési támogatás 70-90%-a személyi juttatás és járulék, a többi dologi kiadás.)

A képzési támogatás által fedezett oktatói, kutató személyi juttatások feletti intézményi személyi juttatás igényt a kutatási támogatás fedezheti.

3.2. A kutatás támogatása

A felsőoktatási intézményen belüli kutatások finanszírozásának alapelve, hogy az állam a költségvetési évet megelőző második év kutatási pályázatokon, és nem állami megbízásokon elért bevételei 60%-ának megfelelő támogatást nyújt. Ez fedezi az a személyi juttatás igényt, amely a képzési támogatás felett van. Amennyiben a kutatási támogatás sem fedezi a teljes személyi juttatás igényt, akkor az intézménynek saját hatáskörében kell a bért fedeznie, vagy a felesleges oktatóktól, kutatóktól meg kell válnia. (Ez utóbbihoz megfontolandó, hogy külön támogatást igényelhessen.)

Megfontolandó annak a lehetősége is, hogy a kutatás finanszírozásának egyik alapvető követelménye legyen, hogy a kutatást, vagy annak egy részét szervezetileg is el kell különíteni az intézményen belül. Azon oktatók, akik nem oktatnak, vagy igen alacsony óraszámban oktatnak azok a felsőoktatási intézményen belül létrehozandó kutatóintézetbe kerülnek át alkalmazásba.

3.3. A fenntartás finanszírozása

A fenntartás finanszírozása lényegében bázisalapú finanszírozással történik, amit a fenntartó (tulajdonos fizet). A finanszírozás tervezése során a tervezett időszak fenntartási támogatása az alábbi tényezőkből adódik ki:

- A két évvel korábbi közműdíjak számla szerinti összege valorizálva,
- A nem oktató létszám elmúlt évi tervezett személyi juttatása (és járulékai) a központi irányelvek szerinti béremeléssel növelve. A folyósítás feltétele az, hogy az egy egyenértékű hallgatóra + egyenértékű alkalmazottra vetített személyi juttatások az országos átlagnál ne legyenek 10%-nál magasabbak.
- Az amortizáció költségei – (vagy azt helyettesítendő, a felsőoktatási intézmény létesítményeinek, berendezéseinek, állóeszközeinek újraelőállítási/újrabeszerzési értékének meghatározott százaléka).

Az új felsőoktatási törvény-tervezet

A 2004 augusztusában közreadott felsőoktatási törvény-tervezet a következő finanszírozást – a támogatási csatornákat – határozza meg:

A törvény tervezet 120. § szerint „(1) A felsőoktatási intézmény működéséhez szükséges fedezetet a fenntartó által adott támogatás biztosítja, továbbá a hallgató által igénybe vett szolgáltatás díja és a felsőoktatási intézmény más saját bevétele egészíthet ki.(2) Az állami költségvetés – az éves költségvetésről szóló törvényben meghatározottak szerint – a felsőoktatási intézmények működéséhez normatív költségvetési támogatást nyújt, továbbá pályázati úton, valamint megállapodás alapján támogatást nyújthat. (3) A normatív költségvetési támogatás lehet

- hallgatói juttatásokhoz nyújtott,
- képzési,
- tudományos célú,
- fenntartói,
- egyes feladatokhoz nyújtott
- támogatás.”

Ez lényegében megfelel a felsőoktatás fejlesztésének koncepciójában már régebben felvázoltaknak, – s lényegében a 2004-ben kiadott kormányrendeletnek. Az egyes normatívákat áttekintve nagyrészt – a fenntartói támogatás kivételével – összhangban van a korábban elmondott lehetőségekkel.

A 122. § szerint: „(1) A képzési támogatás nyújtásával járul hozzá a költségvetés a felsőoktatási intézmény által nyújtott oktatási-szolgáltatások megszervezéséhez. (2) A képzési támogatást az államilag támogatott képzésben részt vevő hallgatók létszáma alapján kell meghatározni. A képzési támogatás összegét a képzés szakmai jellegére tekintettel (pl. elméletigényes, gyakorlatigényes képzés) képzési ciklusokra kell meghatározni. (3) A képzési támogatás jogcímen előirányzott összeg nem lehet kevesebb, mint a normatív költségvetési támogatások jogcímein előirányzott teljes összegnek az ötven százaléka.”

A 123. § alapján „(1) A tudományos célú támogatás a felsőoktatási intézményekben folyó képzéssel összefüggő kutatás céljait szolgálja (2) A tudományos célú támogatást a felsőoktatási intézményben munkaviszonyban vagy közalkalmazotti jogviszonyban oktatói és kutatói munkakörben foglalkoztatottak – ideértve az államilag támogatott képzésben részt vevő doktorandusz hallgatókat is – létszáma, munkaköri címe és teljesítménye alapján kell meghatározni. (3) A tudományos célú támogatást a megál-

lapításánál figyelembe kell venni, hogy a felsőoktatási intézmény milyen eredményt ért el az oktatási, kutatási teljesítmény-mérő és teljesítmény-értékelő pályázaton. A tudományos célú támogatás jogcímen rendelkezésre álló összeg legalább ötven százalékát az e bekezdésben meghatározottak szerint kell a felsőoktatási intézmények között elosztani."

S végül a 124. § szerint „(1) A fenntartói célú támogatás az állami felsőoktatási intézmények fenntartási költségeihez járul hozzá. A fenntartói célú támogatást a felsőoktatási intézmény által foglalkoztatottak, valamint az államilag támogatott képzésben részt vevő hallgatói létszám alapján kell meghatározni (2) A Kormány határozza meg a fenntartási célú támogatás számításának, elosztásának, igénylésének a rendjét, az intézményi akkreditáció során figyelembe vett adatokra tekintettel."

A fenntartói támogatás jelenlegi megfogalmazása nem teszi lehetővé, hogy a fenntartói támogatás meghatározásánál figyelembe vehetők legyenek a felsőoktatási intézmény által használt létesítmények műszaki jellemzői, s a fenntartás tényleges költségelemei.

A kétszintű képzésre történő átállás strukturális jellemzői a 2002/2003-as szakos létszám példáján

Az alábbiakban bemutatjuk a 2002/2003. évi nappali tagozatos szakos létszámnak a tervezett (9. változat szerinti) kétszintű képzési struktúrában való várható eloszlását. (Az adatok tehát nem a hallgatólétszámokat mutatják, hanem a felvett szakokat – azaz a kétszakos hallgatók mind a két szakuknál figyelembe vannak véve – a harmadik és további szakok nincsenek figyelembe véve. Ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy a 203 efő 2002/2003. évi nappali tagozatos hallgató helyett 244 ezer szakos létszámot, – 20%-kal nagyobb számot – használ)

Az Oktatási Minisztérium Statisztikai Osztálya¹⁰ által rendelkezésre bocsátott adatokat a tervezett szakszerkezet szerint szétbontottuk, továbbá az egyes szakok (képzési ágak) szintjei szerint is szétbontottuk. Valamennyi tanárszakos, valamint a tanárszakot szokásosan felvevő bölcsész szakok esetében igyekeztünk megbecsülni a tanárszakra (MSc szintre) várhatóan járók számát is. Az el- és felosztásban valószínűleg vannak hibák, hiszen néhány esetben nem teljesen azonosítható a jelenlegi szaknak a várható új szakbesorolás szerinti helye.

A besorolásnál gondot jelentenek – legalább is jelölés és ábrázolás szempontjából – a 180+30gy és a 210 kredites képzések, ezeknél ugyanis féléves létszámokat kellett volna jelölni.

Fontos megjegyezni, hogy a kétszintű képzésre történő átállás nélkülözhetetlenné teszi, hogy az átállást a statisztikai rendszer is kövesse. Ez hosszabb ideig a jelenlegi és az új képzési struktúra szerinti statisztikai számbavételt és prezentációt kívánja meg.

¹⁰ Ezúttal kell köszönetet mondani Kozma-Lukács Judit osztályvezető asszonynak, az adatok rendelkezésre bocsátásáért.

			BSc1	BSc2	BSc3	BSc4			MSc1	MSc2	
AGRÁR											
Agrár műszaki	180+30gy	120	559	297	337				134	177	0,6%
Erdőmérnök	180+30gy	120	85	62	41				37	43	0,1%
Gazd., vidék fej- lesztési és informa- tikus agrármérnök	180+30gy	120	826	611	686				632	487	1,3%
Élelmiszer- és kertészmérnök	180+30gy	120	674	527	560				306	331	1,0%
Környezetgazdál- kodási és termé- szetvédelmi	180+30gy	120	308	196	188				95	95	0,4%
Mezőgazdasági	180+30gy	120	1494	1069	930				590	508	1,9%
BÖLCSESZ											
Történelem	180	120	712	672	572				101	135	0,9%
Magyar	180	120	2175	1651	1488				523	181	2,5%
Angol	180	120	2000	1700	1462				61	36	2,2%
Germanisztika	180	120	806	860	796				11	0	1,0%
Romanisztika	180	120	541	490	455				7	0	0,6%
Szlavisztika	180	120	650	496	442				247	0	0,8%
Ókori és keleti nyelvek és kultúrák	180	120	90	165	128				78	81	0,2%
Pszichopedagógia	180	120	799	1059	821				678	333	1,5%
Szabad bölcsészet és filozófia	180	120	264	234	169				135	212	0,4%
TÁRSADALOM- TUDOMÁNYI											
Politikatudomány	180	120	1083	827	625				481	135	1,3%
Szociológia	180	120	515	393	335				328	352	0,8%
Szociális	180	120	872	802	719				658	119	1,3%
Kommunikáció és médiatudomány	180	120	1547	1240	1210				453	169	1,9%
INFORMATIKAI											
Gazdasági és mér- nök informatikus	210	120	6844	4935	4836				685	223	7,2%
Programtervező informatikus	180	120	728	587	322				300	445	1,0%
JOGI IGAZGATÁSI											
Jogász	300		2255	1997	1872	1928	1767				4,0%
Igazgatási	180	120	165	150	147						0,2%
NEMZETVÉDELMI, KATONAI											
Nemzetvédelmi és katonai	180	120	169	136	125				170	31	0,3%
KÖZGAZDASÁGI ÉS ÜZLETI											
Közgazdasági	180	120	1030	1031	1125				448	381	1,6%
Üzleti	180+30gy	120	20255	13440	9319				6934	1638	21,2%
MŰSZAKI											
Anyag-, fa és köny- nyűipari mérnök	210	120	257	101	149				128	97	0,3%
Bio-, környezetmér- nöki és vegyész	210	120	1318	709	1564				509	294	1,8%
Építőmérnöki	240	90	893	478	1487	48			43		1,2%

			BSc1	BSc2	BSc3	BSc4			MSc1	MSc2	
Műszaki földtudományi	210	120	88	14	359				15	23	0,2%
Építésmérnöki	240	90	683	427	341	1458			0		1,2%
Ipari termék és formatervező	210	120	82	316	48				46	43	0,2%
Gépész-, közlekedésmérnök, mechatronika	210	120	3768	3053	1353				1752	180	4,1%
Had- és biztonságtechnikai, villamosmérnöki	210	120	1163	586	2247				202	15	1,7%
Műszaki szakoktató	210	120	809	477	328				95	15	0,7%
Műszaki menedzser	210	120	1240	688	1100				638	195	1,6%
ORVOS ÉS EGÉSZSÉGÜGYI											
Orvos	360		1367	1194	973	962	1016	996			2,7%
Állatorvos, fogorvos, gyógyszerész	300		747	671	637	513	579				1,3%
Ápoló	240	90	423	272	275	355			0		0,5%
Gondozó	210	90	710	602	511	250			0		0,8%
Szervező	240	90	71	55	52	47			0		0,1%
Laboranalitikus	240	90	106	92	71	0			0		0,1%
Gyógyypedagógia	240	90	229	206	241	123			0		0,3%
PEDAGÓGUS											
Óvodapedagógus, tanító	240		2676	2110	2000	1668					3,5%
Tanár		120							19145	3658	9,3%
SPORTTUDOMÁNY											
Szaktanár	180	120	414	222	254				198	0	0,4%
Sport és testkultúra	180	120	89	84	69				85	0	0,1%
TERMÉSZETTUDOMÁNY											
Környezettudomány	180+30gy	120	3064	2350	2678				1094	744	4,1%
Matematika-, fizikatudomány	180+30gy	120	1488	998	1102				522	131	1,7%
MŰVÉSZETI SZAKOK											
Egyetem			1500	1570	1004	786	927	45			2,4%
Főiskola			1915	1397	1294	644					2,2%
HITÉLETI SZAKOK											
Egyetem			285	213	215	227	171	98			0,5%
Főiskola			517	468	427	392					0,7%
			73348	54980	50489	9401	4460	1139	38564	11507	243888

A besorolás a kreditszám szerint csoportosítva

			BSc1	BSc2	BSc3	BSc4			MS c1	MSc2	
Bölcsész	180	120	8037	7327	6333				184 1	978	BSc: 160248 MSC: 50071
Társadalom-tudományi	180	120	4017	3262	2889				192 0	775	
Nemzetvédelmi, katonai	180	120	169	136	125				170	31	
Sporttudományi	180	120	503	306	323				283	0	
Igazgatási	180	120	165	150	147						
Programtervező informatikus	180	120	728	587	322				300	445	
Közgazdasági	180	120	1030	1031	1125				448	381	
Agrár	180+3 Ogy	120	3946	2762	2742				179 4	1641	
Üzleti	180+3 Ogy	120	20255	13440	9319				693 4	1638	
Természet- tudományi	180+3 Ogy	120	4552	3348	3780				161 6	875	
Gazdasági és mérnök informatikus	210	120	6844	4935	4836				685	223	
Műszaki (építő és építész nélkül)	210	120	6676	4779	5720				265 2	652	
Műszaki szakoktató	210	120	809	477	328				95	15	
Műszaki menedzser	210	120	1240	688	1100				638	195	
Gondozó	210	90	710	602	511	250			0		
Gyógytárgy	240	90	229	206	241	123			0		
Építő és építészmérnök	240	90	1576	905	1828	1506			43	0	
Ápoló, szervező, laboranalitikus	240	90	600	419	398	402			0	0	
Óvodapedagógus, tanító	240		2676	2110	2000	1668					
Tanár		120							191 45	3658	
Orvos	360		1367	1194	973	962	101 6	996			19474
Állatorvos, fogorvos, gyógyszerész	300		747	671	637	513	579				
Jogász	300		2255	1997	1872	1928	176 7				
MŰVÉSZETI egyetemi			1500	1570	1004	786	927	45			14905
MŰVÉSZET főiskolai			1915	1397	1294	644					
HITÉLETI Egyetemi			285	213	215	227	171	98			
HITÉLETI Főiskolai			517	468	427	392					
			73348	54980	50489	9401	446 0	113 9	385 64	11507	

Az orvos, a művész- és a jogászképzés kivételével valamennyi szakcsoportot kétlépcsős 3+2-es rendszerré történő átalakítása után kialakuló struktúra:

	I	II	III	IV	V	VI	PhDI	PhDII	PhDIII
FSZ	3447	1685							
BA	64762	47470	44067	3949					
MSC				38564	11507				
M+	8586	7510	6422	5452	4460	1139			
PhD							1738	1674	1401

							1401		
							1674		
							1738		
				1139					
				4460			11507		
				5452			38564	3949	
				6422			44067		
	1685			7510			47470		
	3447			8586			64762		
	Aifsz			M+			BSc – MSc – PhD		

Az orvos, a művész- és a jogászképzés (valamint a hitéleti) kivételével valamennyi szakcsoportot kétlépcsős rendszerré történő átalakítása után kialakuló létszámok és arányok:

	Szakokra járók	
AIFSZ	5132	2,0%
ALAPSZINT = 3-4 év	160248	63,1%
MESTERSZINT = 1-2 év	50071	19,7%
M+	33569	13,2%
PHD	4813	1,9%
	253833	100,0%
	100%	

A kétciklusú képzés bevezetése során a képzési normatíva alakítása

A kétciklusú képzés bevezetése során két okból fontos a normatívák alakítását átgondolni:

- részint célszerű lenne a kétciklusú képzésre történő átállást ösztönözni, pl. az új típusú képzések emelt normatívájával
- részint megakadályozni, hogy a kétciklusú képzésre való átállás az egyetemeket anyagiilag kedvezőtlen helyzetbe hozza.

Ez utóbbi abból adódik, hogy a magasabb egyetemi normatívával fizetett kilépő végzős évfolyamok helyére (az egyetemi normatívánál) alacsonyabb BSc normatívával belépő kezdő évfolyamok kerülnek). Ennek hatására az állami egyetemeken az egy egyenértékű hallgatóra vetített képzési támogatás mintegy 5%-kal csökkenne.

A kétciklusú képzés bevezetésének ösztönzése céljából a következő intézkedések javasolhatóak:

1. az MSc képzés már 2006-tal induló bevezetése,
2. a BSc normatíváknak – a főiskolai normatívákhoz képest történő – időleges megemelése,
3. az MSc normatíváknak – az egyetemi normatívákhoz képest történő – megemelése.

1.) Az MSc képzés 2006-os indítása és részleges bevezetése csökkenti az egyetemek kieső támogatását, s egyben gyorsítja a kétciklusú képzés bevezetését. Az induló MSC képzésre részint a frissen végzett (még régi) főiskolai végzettséggel rendelkezők, részint korábban végzett (rég) főiskolai és egyetemi végzettségűek jelentkeznek.

A 2006-ban induló MSc képzés keretszámaként 2006-ban, egyetemen a képzési az előző évi (BSc) keretszám kb. negyedét, a főiskolákon pedig az előző évi (BSc) keretszám legfeljebb egy nyolcadát lehetne megadni – természetesen az akkreditációs követelményeknek való megfelelés esetében. (Az ezt követő években már a munkaerő-piaci prognózisok és a gazdaság igényei alapján kell meghatározni a keretszámot).

2.) A kétciklusú képzés bevezetésének ösztönzésére javasolható, hogy a BSc normatívát – a főiskolai normatívákhoz képest – 2005-ben 10%-kal, 2006-ban 5%-kal meg kell emelni. (Persze ügyelni kell az interpretációra, – valószínűleg célszerűbb a kétciklusú képzés bevezetését előmozdító 10%-os ill. 5%-os normaprémiumról beszélni, amelyet azután 2007-től meg lehet

szüntetni). Ez 2005-ben mintegy 350 millió Ft, 2006-ban pedig 700 millió Ft többlet támogatást jelent tárca szinten.

3.) Az átmenet elősegítésére – az egyetemek helyzetének az átmenetileg kieső egyetemi normatíva ellensúlyozására – az MSC képzés esetében is hasonló prémiummal kellene élni. Itt 2006-ban 10%-os, 2007-ben pedig 5%-os normaprémium javasolható. Ez 2006-ban mintegy 330 millió Ft, 2007-ben pedig 650 millió Ft többlet támogatást jelent tárca szinten.

A fentieknek megfelelően a következő felvételi létszámkeretek javasolhatóak az átmenet időszakában:

	2004	2005	2006	2007	2008
Felsőfokú szakképzés	8000	10000	10000	10000	10000
Főiskola (régi)	33500	23000	4500	4500	4500
Egyetem (régi)	20500	16000	3500	3500	3500
BSc	0	13000	41000	43000	43000
MSC	0	0	8000	8000	23000
	62000	62000	68000	69000	84000

Természetesen a 2005-ben induló BSc létszám – alapvetően adminisztratív lépésektől – a szakalapításoktól és a szakindításoktól függ. Ezért 2005-re nem célszerű részletezni a főiskolai, egyetemi és BSc keretszámokat.

A képzési normatívák javasolható alakulása (2004-es áron)¹¹

eFt/fő/év	2004				2005			
	KnF	KnB	KnE	KnM	KnF	KnB	KnE	KnM
Orvos, fogorvos			670				670	
Állatorvos, eü főiskola, művész	480	0	540	630	480	528	540	0
Gyógyszerész, agrár, műszaki, természet-tudományi, informatikai, testkultúra, gyógypedagógiai	290	0	380	515	290	319	380	0
Közgazdasági, jogi, bölcsész, politológus, szociológus, szociális, igazgatási, tanító, óvó, hitoktató	180	0	220	280	180	198	220	0
						110%		

¹¹ KnF = főiskolai képzési norma, KnB = BSc képzési norma, KnE = egyetemi képzési norma, KnM = MSc képzési norma

eFt/fő/év	2006				2007			
	KnF	KnB	KnE	KnM	KnF	KnB	KnE	KnM
Orvos, fogorvos			670				670	
Állatorvos, eü főiskola, művész	480	504	540	630	480	480	540	630
Gyógyszerész, agrár, műszaki, természet-tudományi, informatikai, testkultúra, gyógypedagógiai	290	304,5	380	567	290	290	380	541
Közgazdasági jogi, bölcsész, politológus, szociológus, szociális, igazgatási, tanító óvó, hitoktató	180	189	220	308	180	180	220	294
		105%		110%		100%		105%

eFt/fő/év	2008			
	KnF	KnB	KnE	KnM
Orvos, fogorvos			670	
Állatorvos, eü főiskola, művész	480	480	540	630
Gyógyszerész, agrár, műszaki, természet-tudományi, informatikai, testkultúra, gyógypedagógiai	290	290	380	515
Közgazdasági, jogi, bölcsész, politológus, szociológus, szociális, igazgatási, tanító, óvó, hitoktató	180	180	220	280
		100%		100%

Befejezésül

A felsőoktatás napjainkban jelentős változások előtt áll. A bolognai folyamat nyomán a kétszintű (vagy más néven ciklikus) felsőoktatás bevezetése, valamint a felsőoktatás tömegesedése, s a nyomában járó minőségi problémák mindegyike abban az irányban hatott, hogy az 1993-as felsőoktatási törvényben felvázolt, de lényegében csak 1996-ban bevezetett felsőoktatás-finanszírozás továbbfejlesztési igénye felmerült. Ebben dolgozatban igyekeztünk bemutatni a lehetséges elmozdulások irányait, s legfontosabb elemeit, amelyek a most zajló felsőoktatás fejlesztési, s törvényelőkészítő munkálatok során alternatívaként felmerülhetnek.

Irodalom

1. Polónyi István: Az oktatás gazdaságtana Osiris Kiadó, Budapest 2002. (425 p.).
2. Polónyi István: A normatív finanszírozás bevezetésének (probléma)története a hazai felsőoktatásban In.: Bojda Bea (szerk): Intézményi kutatások a felsőoktatásban Acta Paedagogica Debrecina Debreceni Egyetem Neveléstudományi Tanszék Debrecen 2002.
3. Polónyi István: A magyar felsőoktatás finanszírozási jellemzői az ezredfordulón – kézirat – 2003.
4. Polónyi István: A Bolognai megállapodásban javasolt kétszintű képzésre történő átállás hatása a képzési struktúrára. Kézirat 2003 A tanulmány a felsőoktatási helyettes államtitkár megrendelésére készült.
5. Polónyi István: Javaslat egy új felsőoktatás-finanszírozási rendszer elemeire Kézirat 2003 A tanulmány a felsőoktatási helyettes államtitkár megrendelésére készült.
6. Polónyi István: A lineáris képzésre való átállás finanszírozási kérdései kézirat 2004 május 16 – a tanulmány a felsőoktatási helyettes államtitkár megrendelésére készült.
7. Polónyi István: Milyen legyen a hazai felsőoktatás finanszírozása holnap? Kézirat 2004 május 18 – a tanulmány az FTT Finanszírozási Bizottsága részére készült.

Summary

István Polónyi:

The financing like Patomkin – How will the financing of higher education be formed in Hungary?

*Institute for Higher Education Research, Budapest, 2004.
Research Papers 262.*

The first time at the end of the eighties came up the thought of normative financing in Hungarian higher education. The normative financing of higher education became a concept in 1991. The government decided to introduce it in 1993 but it was only enacted in 1996. This edict introduced 14 norms of education but this number decreased in the following years. In 1998 7 norms came into force which regulated the education and the maintenance together. The number of norms was decreased by 5 on account of the modification of law. In 2000 4 norms regulated the Hungarian higher education but the government introduced many complementary norms.

Nowadays the normative financing of Hungarian higher education came to a crisis. The government plans the budget of institutions not normative wise but compared to subsidy in the last year. Then the government try to bring norm which gives the same budget subsidy to institutes then calculated budget compared to base. So the normative financing became appearance financing. „The financing like Pantomkin” refers to it.

After introduction of the history and problems of Hungarian higher education this study sketches two alternatives to development of financing, introduces the financing concept of the new law of higher education, and touches upon the question of financing of linear higher education.

A Felsőoktatási Kutatóintézet a magyar oktatásügy átfogó problémáinak tudományos kutatóhelye.

Vizsgálatai a felsőoktatáson túl a közoktatásra, a szakképzésre és az ifjúsági korosztályokra is vonatkoznak, ezek problémáit összefüggéseikben elemzik és így elősegítik az oktatásügy egészére vonatkozó döntések hosszú távú tudományos megalapozását, előkészítését.

Elemzése a rendszerváltás oktatási következményeire éppúgy irányulnak, mint az ezredforduló globalizációs kihívásainak és az Európai Unió csatlakozás követelményeihez történő társadalmi alkalmazkodásnak az oktatáspolitikai feltételeire.

Az Oktatási Minisztérium felsőoktatási helyettes államtitkára által felügyelt intézet kutatási profilja – eltérően a más hasonló intézményekétől –, stratégiai jellegű, vagyis a felsőoktatási-, a köz- és szakoktatási rendszernek a strukturális, szerkezeti, politikai, finanszírozási, fejlesztési problémáira irányul, ezeket országos, regionális, területi és helyi, illetve intézményi szinten egyaránt vizsgálja.

Empirikus szociológiai kutatásaival, statisztikai és oktatás-gazdaságtani elemzéseivel, politikai esettanulmányaival a Felsőoktatási Kutatóintézet hozzájárul a felsőoktatás, és a középfokú iskolahálózat fejlesztéséhez, az iskolázási létszámok és a pedagógusszükséglet előrejelzéséhez, az oktatásfinanszírozási alternatívák kimunkálásához, a felsőoktatási és tudományos kutatás Európai Unió és nemzetközi integrációjához.

Eredményeit a kormányzati oktatáspolitikai formálói közvetlenül is felhasználják, de munkatársai szakértőként a helyi önkormányzatok, a parlamenti bizottságok oktatási koncepcióinak kialakításához is hozzájárulnak.

Az intézet fenntartója az Oktatási Minisztérium, de kutatási költségeinek jelentős részét pályázati úton (OTKA, OKTK, külföldi és nemzetközi szervezetek, stb.) nyeri el, illetve külső megrendelésre (önkormányzatok, kormányzati és érdekszervezetek, felsőoktatási intézmények, nagyvállalatok, alapítványok, stb.) megbízásából is végez vizsgálatokat, közvélemény-kutatásokat, szakképzési és felsőoktatási intézmények, intézményhálózatok átvilágítását.

Kialakult kapcsolatrendszere sokrétű: az intézet, illetve vezető munkatársai éppúgy tagjai számos nemzetközi kutatási szervezet, folyóirat és intézmény irányító testületének, mint ahogyan a hazai tudományos és közélet testületeinek is – az MTA Pedagógiai Bizottságától a Magyar Akkreditációs Bizottságig.

A Felsőoktatási Kutatóintézet a Debreceni Egyetemmel együttműködve a felsőoktatás-kutatók posztgraduális képzésének egyik országos központja, és közös Kutatási Központot működtet az ELTE Szociológiai- és Szociálpolitikai Intézetével is. Az intézet munkatársai e mellett tanítanak az ELTE, a DE, a SZTE, a PTE, BKÁE stb. egyetemi kurzusain és több főiskolán, illetve a pedagógus továbbképzés területi intézményeiben is.

A Felsőoktatási Kutatóintézet legújabb kiadványai

Kutatás közben füzet sorozat: A jelen kiadvány hátoldalán

Educatio folyóirat

Eddig megjelent kilenc évfolyam.

Legújabb számaink:

Mérlegen 1990-2002.

Diplomások

Család

Tanészkeöz-politika

Felsőoktatási reformok

Felvételi

E-learning

Európai Unió

Sajtó alatt:

Alternatív oktatás

Pedagógus képzés

Társadalom és oktatás könyvsorozat

11. Kozma Tamás – Lukács Péter (szerk.): Szabad legyen vagy kötelező?
12. Kozma Tamás: Reformvitáink
13. Sáska Géza: Ciklikusság és centralizáció
14. Halász Gábor (szerk.): Az oktatás jövője és az európai kihívás
15. Andor Mihály – Liskó Ilona: Az utolsó igazgatóválasztás
16. Ladányi János: Rétegződés és szelekció a felsőoktatásban
17. Hrubos Ildikó (szerk.): Az ismeretlen szakképzés
18. Kelemen Elemér: Hagyomány és korszerűség
19. Nagy Péter Tibor: Hajszálcsovek és nyomáscsoportok
20. Kozma Tamás: Határokon innen, határokon túl
21. Havas Gábor – Kemény István – Liskó Ilona: Cigány gyerekek az általános iskolában
22. Hrubos Ildikó: A "bolognai folyamat"
23. Forray R. Katalin – Hegedüs András: Cigányok, iskola, oktatáspolitiká

A Felsőoktatási Kutatóintézet kiadványai megvásárolhatók vagy levélben megrendelhetők a Kódex Könyvruházban.

1054 Budapest, Honvéd u. 5. Tel/fax: 331-63-50, 302-8275/106

Ára: 670,- Ft

A Kutatás Közben sorozat újabb füzetei:

- 231 Havas Gábor–Kemény István–Liskó Ilona:** Cigány gyerekek az általános iskolákban
- 232 Györgyi Zoltán – Mártonfi György:** Vissza a munkaerőpiacra
- 233 Kozma Tamás:** Regionális egyetem
- 234 Liskó Ilona:** Cigány tanulók a középfokú iskolákban
- 235 Hrubos Ildikó:** A "bolognai folyamat"
- 236 Mátay Melinda:** Fiatal, budapesti elit értelmiségiek szocializációja
- 237 Czeizer Zoltán:** Az oktatási intézmények informatikai helyzete és a fejlesztés lehetőségei Magyarországon
- 238 Török Balázs:** Távoktatás a határon túli magyarok képzésében
- 239 Liskó Ilona:** A közoktatás és a szakképzés illeszkedése
- 240 Forray R. Katalin – Híves Tamás:** A leszakadás regionális dimenziói
- 241 Györgyi Zoltán:** Tanulás felnőttkorban
- 242 Kozma Tamás – Rébay Magdolna (szerk.):** Felsőoktatási akkreditáció Európában
- 243 Venter György:** A tanári mesterség alapozása I.
- 244 Venter György:** A tanári mesterség alapozása II.
- 245 Radácsi Imre:** Regionális oktatáspolitikai és területfejlesztés az Európai Unióban és Magyarországon
- 246 Hrubos Ildikó – Szentannai Ágota – Veroszta Zsuzsanna:** A gazdálkodási filozófia és gyakorlat érvényesülése az egyetemeken
- 247 Liskó Ilona:** A szakmai előkészítő oktatás bevezetése
- 248 Kozma Tamás:** Kisebbségi oktatás Közép-Európában
- 249 Forray R. Katalin – Híves Tamás:** A szakképző intézmények alkalmazkodása a társadalmi-gazdasági feltételekhez (1990-2000)
- 250 Liskó Ilona:** Kudarok a középfokú iskolákban
- 251 Tót Éva:** A Socrates program értékelésének tanulságai
- 252 Victor Karady – Peter Tibor Nagy:** Educational Inequalities and Denominations – Database for Transdanubia, 1910 I.
- 253 Victor Karady – Peter Tibor Nagy:** Educational Inequalities and Denominations – Database for Transdanubia, 1910 II.
- 254 Forray R. Katalin – Híves Tamás:** A szakképzési rendszer szerkezeti és területi átalakulása (1990-2000)
- 255 Polónyi István:** A hazai felsőoktatás demográfiai összefüggései a 21. század elején
- 256 Polónyi István:** A felnőttképzés megtérülési mutatói
- 257 Liskó Ilona:** A szakképző iskolák kollégiumai
- 258 Biró Zs. – Hrubos I. – Lovász G. – Pásztor A.:** Az oklevélmelléklet rendszere néhány európai egyetemen
- 259 Liskó Ilona:** Perspektívák a középiskola után
- 260 Török Balázs:** A kisgyermekkori nevelés és gondozás nemzetközi összehasonlításának alapja
- 261 Török Balázs:** A gyermeküket óvodáztató szülők körében végzett országos felmérés eredményei

A Felsőoktatási Kutatóintézet kiadványai megvásárolhatók vagy
levélben megrendelhetők a Kódex Könyvruházban.
1054 Budapest, Honvéd u. 5. Tel/fax: 331-63-50, 302-8275/106